

קולות גוברים באיראן להנמיך ציפיות לקראת הבחירות בארצות הברית

רז צימט

ככל שקרב מועד הבחירות לנשיאות ארצות הברית, גובר העניין באיראן בהשלכותיהן האפשריות על עתיד הסכם הגרעין. לאחרונה התחזקו הקולות האיראנים הקוראים להנמיך ציפיות בטענה שאין הבדל של ממש בין המפלגה הדמוקרטית למפלגה הרפובליקנית בעמדתן כלפי איראן וכי ההתפתחויות מאז פרישת ארצות הברית מהסכם הגרעין יקשו מאוד לחדשו. הגם שניתן להסביר חלק מקולות אלה כצעד טקטי, שנועד לשפר את עמדת המיקוח של טהראן לקראת חידוש אפשרי של המשא ומתן עם ארצות הברית, יש בהם כדי לבטא הכרה גוברת באיראן, כי ניצחון ביידן אינו מבשר בהכרח פריצת דרך מדינית. להכרה זו תרמה האכזבה מהסכם הגרעין, שלא הניב בראיית איראן את התוצאות הרצויות מבחינה כלכלית, ופרישת הנשיא טראמפ מההסכם, שהתפרשה בעיני רבים באיראן כעדות לכך שלא ניתן לסמוך על ארצות הברית. אין משמעות הדבר, כי איראן תימנע מלשוב לשולחן המשא ומתן לאחר הבחירות בארצות הברית, משום שהחלטתה תלויה בהצעה האמריקאית לחידוש התהליך המדיני ובמכלול האינטרסים האיראנים, שייבחנו על ידי ההנהגה בטהראן בתהליך גיבוש אסטרטגיה כוללת לאחר הבחירות. עם זאת, בגישה הספקנית המשתקפת בשיח האיראני יש כדי לחזק את ההערכה כי גם ניצחון המועמד הדמוקרטי אינו מבטיח את חידוש המשא ומתן, ועל אחת כמה וכמה את השגתו של הסכם חדש ומשופר.

ככל שקרב מועד הבחירות לנשיאות ארצות הברית, גובר העניין באיראן בהשלכותיהן האפשריות של תוצאותיהן על עתיד הסכם הגרעין וחידוש המשא ומתן בין טהראן למערב. לנוכח סקרי דעת הקהל בארצות הברית, גוברת ההערכה באיראן, כי סיכוייו של ג'ו ביידן לנצח בבחירות עלו. בחודש יוני העריך שר החוץ האיראני, מוחמד ג'ואד זריף, בריאיון חי באינסטגרם, כי סיכוייו של הנשיא דונלד טראמפ לנצח בבחירות פחתו משמעותית בחודשים האחרונים, אם כי הם עדיין גבוהים מחמישים אחוזים.

לדעת כמה פרשנים איראנים, ניצחון ביידן בבחירות עשוי לסלול את הדרך לחידוש המשא ומתן בין איראן לארצות הברית ולהחיות את הסכם הגרעין. חלקם ראו בטיטת המצע של המפלגה הדמוקרטית, שהתפרסמה לקראת הבחירות, מקור לאופטימיות זהירה. המצע מותח ביקורת על החלטת הנשיא טראמפ לפרוש מהסכם הגרעין, קורא לחזור להסכם כדרך המועדפת למנוע את הצטיידות איראן בנשק גרעיני ושולל מאמץ אמריקאי לקידום שינוי משטר באיראן. כך, למשל, העריך הפרשן לעניינים בינלאומיים, ד"ר דאוד הרמידאס-באונד, במאמר פרשנות בעיתון הרפורמיסטי "ארמאן-י מלי" (22 ביולי), כי אם ינצח ביידן בבחירות, יהיה ניתן לחזור להסכם הגרעין ולהשיב את שני הצדדים למחויבויותיהם כלפיו.

לעומת זאת, מתחזקים הקולות הקוראים להנמיך ציפיות בנוגע לאפשרות חידוש המשא ומתן והחייאת הסכם הגרעין גם בתרחיש של ניצחון ביידן בבחירות. קולות אלה גורסים, כי אין הבדל

של ממש בין המפלגה הדמוקרטית למפלגה הרפובליקנית בעמדתן כלפי איראן וכי ההתפתחויות, שאירעו מאז פרישת ארצות הברית מהסכם הגרעין, יקשו מאוד להחיות. ב-27 ביולי הצהיר דובר משרד החוץ האיראני, עבאס מוסוי, במסיבת העיתונאים השבועית שלו, כי איראן אינה מייחסת חשיבות רבה לאישים או למפלגות בארצות הברית אלא לאופן התנהלותם מולה וכי כל הממשלים האמריקאים, בין אם דמוקרטים או רפובליקנים, הפגינו עוינות כלפיה.

בתוך כך, אמצעי תקשורת המזוהים עם האגף השמרני באיראן הציגו כמשאלת לב חסרת בסיס את הציפיה לשינוי מהותי במדיניות החוץ האמריקאית כלפי איראן במקרה של ניצחון ביידן בבחירות. במאמר מערכת, שהתפרסם בעיתון הרדיקלי "כיהאן" (25 ביולי) בעקבות פרסום מצע המפלגה הדמוקרטית, נכתב כי אין כל הבדל בין תנאי ביידן לחזרה להסכם הגרעין לבין דרישותיו של הנשיא טראמפ. העיתון הצביע על כך שגם מצע המפלגה הדמוקרטית מצדד במאמצים להרחיב את המגבלות על תוכנית הגרעין האיראנית וקורא לכלול בהסכם גרעין משופר התייחסות גם לתוכנית הטילים ולפעילותה האזורית של איראן. כמו כן התייחס העיתון להצהרות כמה מיועציו של ביידן, שקראו להמשיך בלחץ על איראן ולהימנע מהסרת הסנקציות עד להשגת הסכם כולל וארוך טווח.

הטענה, כי אין הבדלים משמעותיים בין שתי המפלגות בארצות הברית ביחסן כלפי הרפובליקה האסלאמית, רווחת באיראן מזה שנים, בעיקר בקרב החוגים השמרנים והרדיקלים. אלא שלאחרונה נשמעים גם בקרב חוגים המזוהים עם המחנה הפרגמטי באיראן ספקות בנוגע לאפשרות כי ניצחון ביידן יאפשר להשיג התקדמות מדינית משמעותית. כך, למשל, העריך היומון הרפורמיסטי "שרק" (13 באוגוסט), כי לא יהיה פשוט לשוב להסכם הגרעין חרף כוונתו המוצהרת של ביידן לעשות כן. העיתון הצביע על מספר קשיים עיקריים בדרך לחידוש המשא ומתן ולהסכם חדש. ראשית, הצורך להגדיר מחדש את לוחות הזמנים שנקבעו בהסכם הגרעין ושאינם רלוונטיים עוד. שנית, רצונה של ארצות הברית לכלול בהסכם עתידי גם את סוגיית הטילים ארוכי הטווח ופעילות איראן באזור. שלישית, חלון ההזדמנויות הקצר בין כניסת הנשיא החדש לבית הלבן (ינואר 2021) לבחירות לנשיאות איראן (מאי או יוני 2021), שעלולות להביא לכינונה של ממשלה שמרנית. ורביעית, ההתנגדות הצפויה מצד הסנאט האמריקאי לחזרה להסכם הגרעין במתכונתו הנוכחית. "בשלוש השנים וחצי האחרונות היו הזדמנויות רבות לשמירת הסכם הגרעין והיה אף ניתן להכניס בו שינויים... אך למרבה הצער איבדנו הזדמנויות אלה", סיכם היומון.

העיתונאי והאינטלקטואל, מבקר המשטר אחמד זידאבאדי, הביע, אף הוא, ספק בנוגע לסיכוי לחזור להסכם הגרעין. בטור דעה, שפרסם באתר "דיפלומטיה איראנית" תחת הכותרת "האשליה של הרווח שבניצחון ג'ו ביידן בבחירות עבור איראן" (3 באוגוסט), טען זידאבאדי, כי האסטרטגיה של הדמוקרטים אינה מבוססת על חזרה להסכם הגרעין ללא תנאי אלא מותנית בשינוי מדיניות הפנים והחוץ של הרפובליקה האסלאמית. אם הנהגת איראן תהיה מעוניינת למצוא דרך להפיג את המתחים עם ארצות הברית, ניצחון ביידן עשוי לספק להם הזדמנות לעשות זאת. אך אם אין היא מעוניינת בכך, גם ניצחון כזה לא יסייע, משום שאין הבדל משמעותי בין החששות והדרישות של המפלגה הדמוקרטית כלפי איראן לעומת המפלגה הרפובליקנית. גם הפרשן הפוליטי הרפורמיסטי, עבאס עבדי, הטיל ספק בהשלכותיו החיוביות של ניצחון ביידן עבור איראן. בריאיון עיתונאי (2 באוגוסט) אמר עבדי, כי אינו סבור שיש הבדל משמעותי בין טראמפ לביידן ואף ציין,

כי מדיניות הנשיא טראמפ במזרח התיכון הייתה מבחינות מסוימות עדיפה על פני זו של הדמוקרטים, משום שהוא לא חתר להתערבות צבאית ישירה באזור.

ניתן אומנם להסביר חלק מהקולות הנשמעים באיראן להנמיך ציפיות לקראת הבחירות בארצות הברית כצעד טקטי, שנועד לשפר את עמדת המיקוח של טהראן לקראת חידוש אפשרי של המשא ומתן עם ארצות הברית. לאיראן אינטרס ברור לשמר בידיה קלפי מיקוח למשא ומתן עתידי ולא להציג עצמה כמי שנתונה בעמדת חולשה, מייחלת לניצחונו של בידן ובונה על בחירתו כדי להסיר מעליה את הלחץ שהופעל עליה בשנים האחרונות.

יחד עם זאת, הגישה המפוכחת והזהירה לקראת הבחירות בארצות הברית מבטאת הכרה גוברת באיראן, גם בקרב חוגים פרגמטיים שתמכו בעבר בהסכם הגרעין, כי ניצחון של בידן אינו מבשר בהכרח פריצת דרך מדינית. להכרה זו תרמה האכזבה מההסכם, שלא הניב בראיית איראן את התוצאות הרצויות מבחינה כלכלית, ובעיקר פרישת הנשיא טראמפ מההסכם, שהתפרשה בעיני רבים באיראן כהוכחה לטענתו המסורתית של מנהיג איראן, עלי ח'אמנהאי, כי לא ניתן לסמוך על ארצות הברית וכי תוכנית הגרעין מהווה רק תירוץ בידיה ללחוץ על איראן על מנת להכשיר את הקרקע לשינוי משטר. בנסיבות אלה נוטים כיום גם החוגים הפרגמטיים באיראן לאמץ גישה ספקנית וריאליסטית יותר בנוגע לעתיד הסכם הגרעין, במיוחד לאור תהליכי ההקצנה המאפיינים את המערכת הפוליטית האיראנית בשנתיים האחרונות ועשויים להשפיע גם על תוצאות הבחירות הקרובות לנשיאות איראן.

אין משמעות הדבר כי איראן תימנע מלשוב לשולחן המשא ומתן לאחר הבחירות בארצות הברית, במיוחד אם הדבר יאפשר לה, לכל הפחות, הקלה בסנקציות. החלטת איראן האם לשוב לשולחן המשא ומתן תלויה, מטבע הדברים, בהצעה האמריקאית שתוגש לאיראן לאחר הבחירות וכן במכלול השיקולים והאינטרסים האיראנים, כפי שייבחנו על-ידי ההנהגה בטהראן במסגרת תהליך גיבוש אסטרטגיה כוללת לאחר הבחירות בארצות הברית. עם זאת, בגישה המסויגת המשתקפת בשיח האיראני לקראת הבחירות יש כדי לחזק את ההערכה, כי גם ניצחון של המועמד הדמוקרטי אינו מבטיח את חידוש המשא ומתן, ועל אחת כמה וכמה את השגתו של הסכם חדש ומשופר.